

האוניברסיטה העברית בירושלים
בית הספר למדיניות ציבורית
תוכנית המצטיינים ללימודי תואר שני

האם יותר אשמה מיוחסת ל"חשודים הרגילים"?:

מחקר ניסויי על ציפיות פוליטיות וייחוס אחריות

עבודת גמר לתואר מוסמך במדיניות ציבורית

בהדרכת ד"ר רענן סוליציאנו-קין

מוגשת ע"י:

הרצל בהרב

ת.ז: 033078015

מועד הגשה: דצמבר 2011

תודות

ברצוני להודות למנחה שלי בעבודה זו, ד"ר רענן סוליציאנו-קין על ההנחיה המסורה לאורך כל הדרך, על ההדרכה וההכוונה, הסבלנות הרבה, הזמינות ועל האתגר האינטלקטואלי שהציב בפניי.

להורי ולחמי וחמותי אבקש להודות על תמיכתם ללא סייג במשפחתנו.

לרעייתי שמרית על העמידה לצידי, על העזרה, ההבנה והדרך המשותפת, ואחרונים חביבים, ילדי היקרים, תאיר וניצן.

תוכן העניינים

4.....	רשימת טבלאות ותרשימים
5.....	תקציר
6.....	מבוא
8.....	פרק 1: סקירת הספרות
8.....	ייחוס אשמה- עדויות בספרות
12.....	פרק 2: פסיכולוגיה של אשמה
13.....	תיקוף אשמה
15.....	הסבר הממצאים
19.....	מבנה הדעת והשערות
19.....	שאלת המחקר
19.....	השערת המחקר
20.....	פרק 3: מתודולוגיה
24.....	פרק 4: ממצאים
35.....	פרק 5: דיון וסיכום
38.....	מקורות
41.....	נספח
41.....	השאלון שהוצג לנבדקים

רשימת טבלאות ותרשימים

טבלאות:

21	1. טבלה מס' 1: תנאי הניסוי
25	2. טבלה מס' 2: השוואת קבוצת המדגם לאוכלוסיית ישראל
27	3. טבלה מס' 3: הצגה סכמתית של מידת הציפיות
28	4. טבלה מס' 4: מידת ייחוס האחריות
29	5. טבלה מס' 5: הקשר בין מידת הציפיות למידת ייחוס האחריות
31	6. טבלה מס' 6: תוצאות רגרסיה ליניארית על מידת ייחוס האחריות
32	7. טבלה מס' 7: נתוני מידת ייחוס האחריות לאחר נרמול
33	8. טבלה מס' 8: תוצאות רגרסיה על משתנה אי ההלימה

תרשימים:

27	1. תרשים מס' 1: הצגה גרפית של מידת הציפיות
29	2. תרשים מס' 2: מידת ייחוס האחריות למנהיג לפי סוג מדיניות
30	3. תרשים מס' 3: הקשר בין מידת הציפיות למידת האשמה
32	4. תרשים מס' 4: מידת ייחוס האחריות לאחר נרמול

תקציר

מנהיגי מדינות עוסקים באופן יומיומי בקבלת החלטות ובביצוע מדיניות. בתהליכים אלו ניתן משקל רב לאופן בו ייתפסו המנהיגים כאחראים לתוצאות, ולהשלכות של המדיניות בה נקטו. המוטיבציה של המנהיג, במשטר דמוקרטי, הינה לשוב ולקבל את אמון הציבור בקלפי בבוא העת. אחד המניעים העיקריים של מנהיג המבצע המדיניות הוא, להימנע ממצב בו תיוחס לו אחריות להשלכות השליליות אשר נגרמו כתוצאה מן המדיניות אותה הוביל, ובמילים אחרות, ציבור הבוחרים יראה בו אשם בתוצאות הבלתי רצויות, ולא ייתן בו שוב את אמונו.

עבודה זו בוחנת את האופן בו מייחס הציבור אשמה למנהיגים המבצעים מדיניות לא פופולארית. היבט מעניין הנדון בספרות המחקר הוא, כי תהליכי שיפוט האשמה וייחוסה מושפעים מן הציפיות לפעולה. מן הספרות עולה, כי קיים קשר חיובי בין מידת האשמה המיוחסת למנהיג לבין הציפיות ממנו, כלומר, האשמה מיוחסת לחשודים הרגילים, ל"Usual Suspects", כאשר הם פועלים בהתאם לציפיות, אך במידה פחותה למי שפועל בניגוד לציפיות ממנו. מנהיג הפועל בניגוד לציפיות לא ניצב בפני אותה עוצמה של ביקורת ציבורית נוקבת וההסתברות כי "ישלם בכיסאו" על תוצאות מעשיו קטנה יותר. עם זאת, תצפיות אלו לא נבדקו עד עתה במערך מחקר ניסויי.

השערת המחקר של עבודה זו הינה כי כל צד פוליטי מואשם ע"פ הנזקים שקשורים אליו. השערה זו מבוססת על התיאוריה בנושא הפסיכולוגיה של האשמה, המציעה מספר מנגנונים אפשריים להסבר התופעה. לצורך כך נבדקו תהליכים של שיפוט אשמה בדרך של ניסוי. הניסוי נערך בסיוע חברת סקרים, באמצעות שליחת שאלונים מקוונים (online) לרשימת נבדקים המהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית בישראל. המחקר בדק את מידת האשמה המיוחסת למנהיגים פוליטיים בשני צדי המפה הפוליטית, כאשר הם מבצעים מדיניות מתאימה או מנוגדת למצע מפלגתם.

השערת המחקר נתמכת על ידי תוצאות הניסוי. מן התוצאות עולה כי מידת הציפיות ממנהיג המבצע מדיניות משפיעה על מידת האשמה המיוחסת לו בגין תוצאות הפעולה. תוצאות אלה נידונות בפרק הדיון, וכן מוצעים כיוונים למחקר עתידי.